משׂואות אור

מגדלורים בחופי ישראל

מגדלור
סטלה מאריס,
1929
מקור:
צי הסוחר בתמונות

אבני מורשת
תחקיר וכתיבה
פרופ' אליהו שטרן

מגדלור (קיצור של מגדל-אור) הוא מגדל או כל מבנה אחר השולח אלומות אור כדי להדריך או להזהיר כלי שייט בים. אלומות האור מהוות סימנים מוסכמים המאפשרים לימאים לזהות את מיקומם ביחס ליבשה. קדמו למגדלורים משואות אור לאיתות ולהעברת הודעות שהיו מדורות במקומות שנראו למרחוק. המגדלור העתיק ביותר הידוע עד כה הוא המגדלור באי פארוס במצרים שנבנה לפני כ-2,250 שנה. מגדלי האור הראשונים הוארו תחילה בלפידים ולאחר מכן בבערת אש ובעששיות.

המגדלורים המודרניים יותר נבנו במאות השנים האחרונות לאורך חופי העולם ועל איים רבים. פעילותם של רבים מהם הופסקה לקראת המאה הנוכחית עם התרחבות השימוש באמצעי הניווט הלווייני. רבים מהם הפכו לאתרי תיירות ואתרי מורשת, ובמיוחד הוותיקים שבהם.

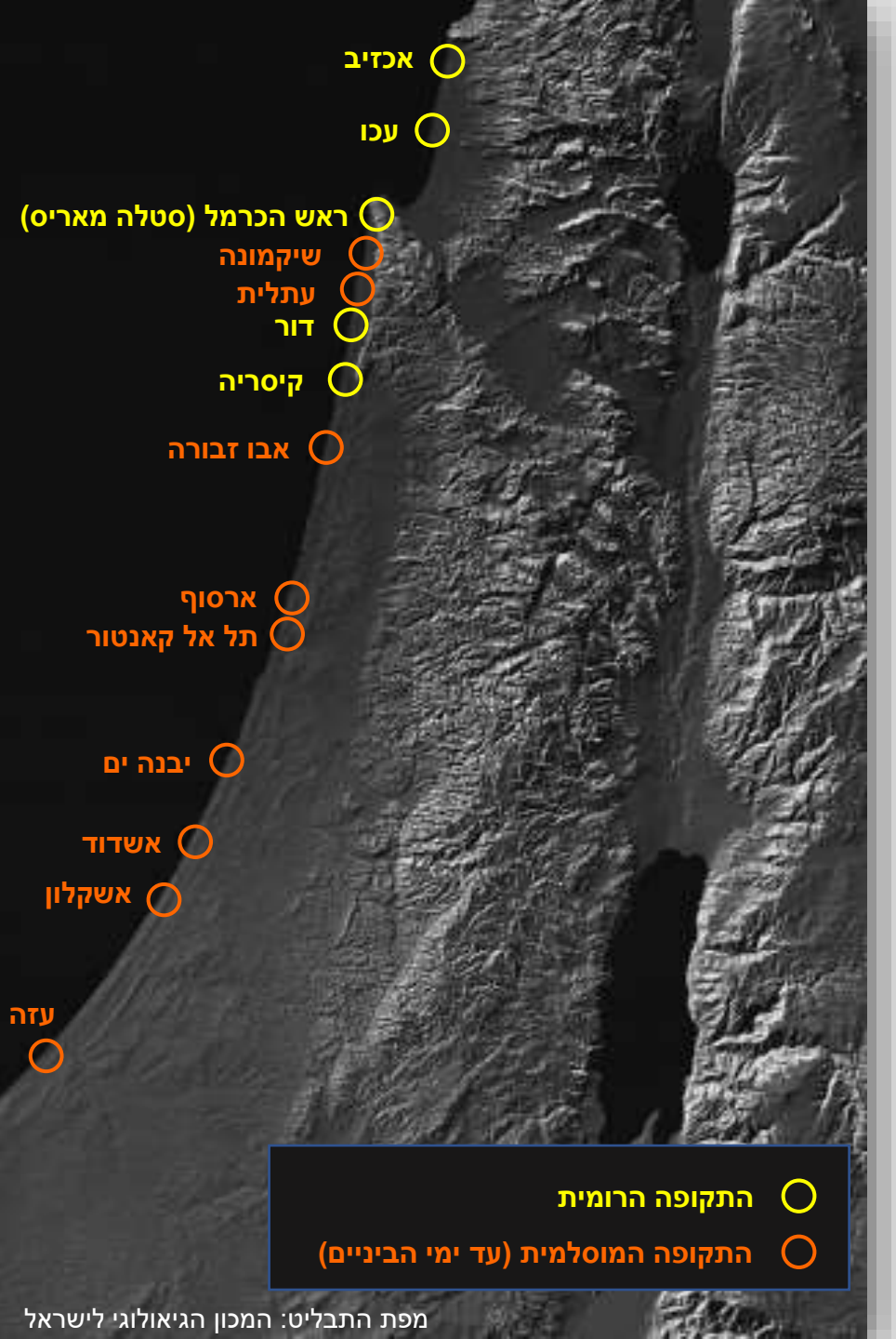
מצגת אין כמו ההווה של העבר

לאורך חופי ישראל הוקמו מגדלורים החל מהתקופה הרומית, כפי שניתן לראות במפה המצורפת, לצורך סיוע לנתיב השיט ממצרים לביזנטיון ולרומי.

בתקופה המוסלמית מערכות ההתרעה הימית התבססו על "ריבאטים" (מצודות חוף) שכללו מסגדים גבוהים.

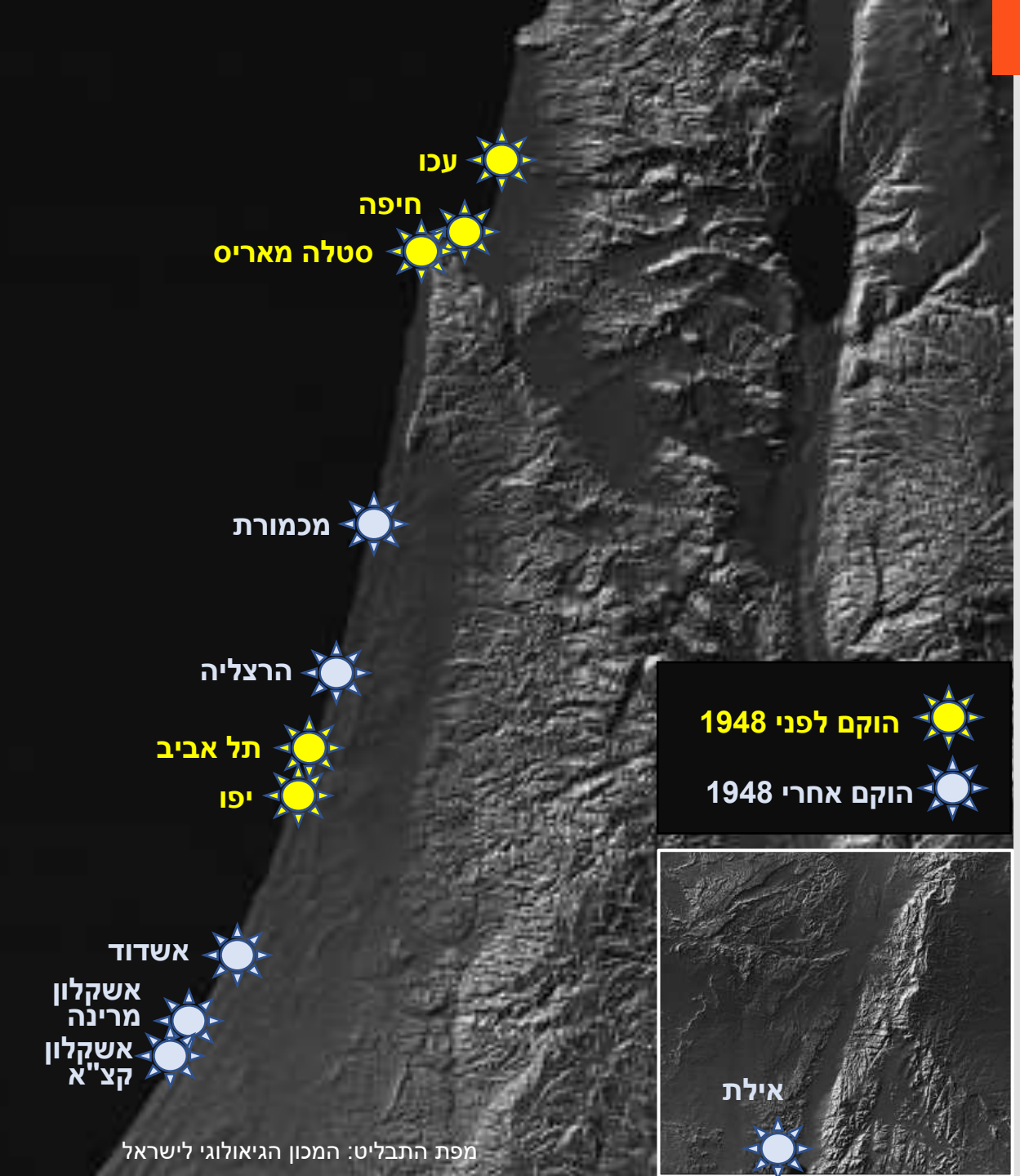
החוקרים מקשרים את מגדל המסגד ("מינרט") למגדלור ("מנארה" בערבית) וגם אלה היו פזורים לאורך חופי הים התיכון של ישראל כמוצג במפה. מבני המצודות ומגדלי המסגדים שימשו גם כמגדלורים שהיוו נקודות ציון בולטות בחוף ובכך סייעו לניווט כלי השיט בים.

פרישת המגדלורים בעת העתיקה

מפת התבליט: המכון הגיאולוגי לישראל

מצגת אין כמו ההווה של העבר

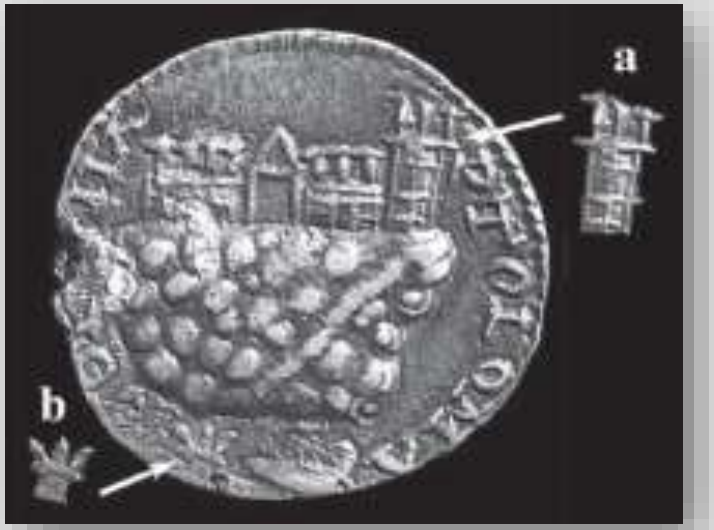

לאחר ש**נפוליאון** וצבאו עזבו את הארץ בשנת 1800 החלה התעוררות שלטונית וכלכלית שהביאה לפריחה בערי החוף העיקריות עכו ויפו. בשנת 1860 נחתם הסכם בין נציגי האימפריה העותמ'אנית לבין שני ימאים צרפתיים – **מריוס מישל** ו**קמיל קולאס** לבניית מגדלורים בכל רחבי האימפריה. החברה הצרפתית שבבעלותם החלה כבר ב-1862 בבניית שלושה מגדלורים ראשונים בחופי הארץ: בעכו, בראש הכרמל (סטלה מאריס) וביפו. במקביל, החברה החלה גם בבניית מגדלור קטן על חומות העיר חיפה להכוונת הספינות לעגינה בנמלה הקטן. המגדלורים הצפוניים נחנכו בשנת 1864 ואילו המגדלור של יפו נחנך ב-1865.

בהמשך, בתקופת המנדט הבריטי, נבנה מגדלור נוסף (ב-1935) בשפך נהר הירקון להכוונת התנועה אל נמל תל אביב.

המצגת מתארת את ההווה של עברן של חמשת המגדלורים שהוקמו עד קום המדינה ואת קורותיהם של המגדלורים שנבנו לאחר קום המדינה המוצגים במפה המצורפת. מרביתם ראויים להכרה כאתרי מורשת בשל היותם הדגמה טכנולוגית בעלת ערך להנצחת תקופה שהסתיימה. אמצעי הניווט המודרניים ייתרו במידה רבה את הצורך במגדלורי הניווט.

המגדלורים שהוקמו בעת החדשה עד קום המדינה

המגדלור של עכו על מטבע רומי מתחילת המאה ה-3 לספירה
מקור: רוזן וחובריו, 2011

המגדלור של עכו

העדויות הראשונות למגדלור בנמלה של עכו הן במטבעות הרומיות של **אלגבאלוס** מהמאה ה-3 לספירה. המגדלור ניצב כנראה על "אי הזבובים" וסימן לימאים את הנתיב למעגן. האי נקרא בערבית "מנארה" שפירושו בעברית (כאמור) הוא מגדלור. המגדלור נותר על כנו עד סוף המאה ה-18 שכן הוא מצוין במפת ז'קוטן משנת 1799 ולצידו המילה Phare שפירושה בצרפתית הוא מגדלור, או תאורה. יש לציין כי גם במפות אדמירליות מופיע המגדלור על אי הזבובים בשם "מנארה".

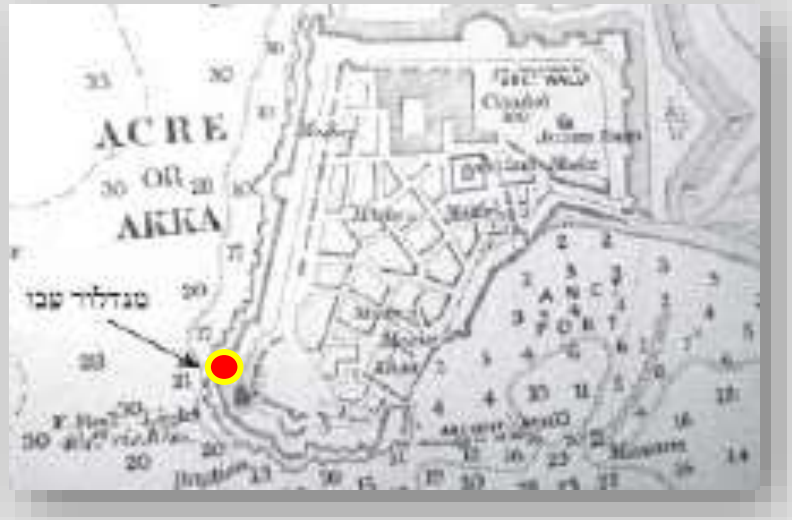
מיקום המגדלור של עכו
במפת ז'קוטן, 1799

המגדלור של עכו על אי הזבובים בשנת 1799
בציורו של Francis Brockell Spilsbury

עם הפריחה הכלכלית שאפיינה את האזור לאחר נסיגת נפוליאון ובעקבות ההסכם של השלטונות העותמ'אנים עם חברת בנייה צרפתית, נחנך ביוני 1864 מגדלור חדש בבורג' סנג'ק, בקצה הדרום-מערבי של העיר.

המגדלור נבנה בגובה של 14 מטרים מעל פני הים והאיר באור אדום למרחק של מעל שמונה עשרה קילומטרים. אולם, לפני מספר שנים גילה הארכיאולוג הימי **פרופ' אהוד גלילי** שהמגדלור שנבנה ב-1864 הוקם מצפון למגדלור של בורג' סנג'ק, בתוך המים. כיוון שלמבנה המגדלור נגרם נזק בשל סערות הים, הוא הועתק ב-1912, גם על ידי החברה הצרפתית, למיקומו הנוכחי, על מצודת הנמל. מהמגדלור יש עדיין שרידים במים הרדודים, שלושה גושים של אבנים דבוקות במלט.

מיקום מגדלור עכו על
מפה ימית ב-1863

"אי הזבובים" בכניסה למעגנה המודרנית של עכו, 2020
צילום: Shutterstock

המגדלור של עכו שנבנה ב-1864 בתוך המים,
צילום מ-1914 מקור: אהוד גלילי

המגדלור של עכו בשנת 1934 צלם לא ידוע

המגדלור של עכו בשנת 2020
צילום: Shutterstock

המבנה הנוכחי, שנבנה כאמור על ידי החברה הצרפתית ב-1912, מתנשא לגובה של 16 מטרים מעל פני הים ומאפיינים אותו שני הבזקי אור מדי 7 שניות הנראים למרחק של כ-19 קילומטרים. אמנם המגדלור פחות משמעותי כיום מאשר בעבר, אך עבור סירות דייגים וסירות קטנות, משואת האור שלו מאוד משמעותית. המגדלור נמצא באחריותה של רשות הספנות ומתוחזק על ידי חברה חיצונית שזכתה במכרז. מהמגדלור, הצבוע כיום בשחור ולבן, יורדות מדרגות לכיוון הים אך הוא סגור כיום למבקרים.

המגדלור של עכו על עטיפת התקליט "מגדלור" של שושנה דמארי

מגדלור סטלה מאריס (ראש הכרמל)

מגדלור סְטֶלָה מַאריס (מלטינית – מגדלור 'כוכב הים') ידוע גם כמגדלור ראש הכרמל, כיוון שהוא הוקם במאה ה-19 ממש בקצה הצפון-מערבי של הר הכרמל. עוד לפני הקמתו, המקום שימש בנקודת ציון חשובה לימאים שהפליגו לאורך חופי הלבנט בעת העתיקה ובמיוחד בתקופה ההלניסטית ובתקופה הרומית. בשל היותו נקודה בולטת בקו החוף ניתן היה להדליק במקום משואות אור, ומדורות שנראו בים למרחוק ובכך הוא הפך לעזר ניווט חשוב בצפונה של הארץ.

מיקומו של ראש הכרמל במפת ז'קוטן, 1799, בו הוקם במאה ה-19 מגדלור סטלה מאריס

בראש הכרמל הוקם במאה ה-12 מנזר של המסדר הכרמליתי. המנזר נהרס בשנת 1799 בפקודת **אחמד אל-ג'זאר** ובשנת 1821 הרס מושלה של עכו, **עבדאללה פחה** את שנותר ממנו. מאבני המנזר הוא הקים לעצמו מעון קיץ. המנזר הוקם מחדש ב-1853, ושימש כבית חולים ואכסניה הניצב על תילו עד היום. בין השנים 1862-1863 החלה החברה הצרפתית שחתמה על הסכם עם השלטונות העותמ'אנים בהקמת מגדלור על מבנה צמוד, ממערב למעון הקיץ של עבדאללה פחה. ב-29 ביולי 1864 המגדלור החל לפעול.

ציור של קלוד קוברד

מנזר הכרמל והמגדלור (משמאל בציור) בסטלה מאריס, 1872

על סמך מפה ימית, המגדלור התנשא לגובה של 490 רגל (כ-150 מטרים), והאיר למרחק של כ-45 קילומטרים (30 מייל ימי). המגדלור נצנץ כל שתי דקות והוא הופעל בגז אצטילן שהופק מגושי קרביד. במהלך מלחמת העולם הראשונה מבנה המגדלור ניזוק מאוד. בתום המלחמה הוא הופעל מחדש והאיר זמנית למרחק של עד 16 קילומטרים (כ-10 מייל ימי). בשנת 1928 נבנה במקומו של המגדלור הישן מגדלור חדש. הבנייה נעשתה בפיקוחו של קונסול הכבוד הספרדי והוא היה זה שנתן לו גם את השם "סטלה מאריס". טווח האלומה הגיע לכדי 40 קילומטרים והוא המגדלור הניצב עד היום.

המגדלור שהוקם בשנת 1928 על מעון הקיץ של עבדאללה פחה

צילום: זיימן רוזה

מעון הקיץ של עבדאללה פחה והמגדלור לידו, 1898 מקור: ויקימדיה

תצלום צרפתי של מנזר הכרמל ומעון הקיץ של עבדאללה פחה. לפי השטח השומם שמסביבו נראה שהתמונה צולמה סביב 1880 מקור לא ידוע

המגדלור בגלויה
צבועה מראשית המאה
ה-20

המגדלור בראש
הכרמל,
2012
מקור: פיקיויקי

במהלך מלחמת העולם
השנייה הבריטים הפכו
את מתחם המגדלור
לבסיס צבאי. בשנת 1948
הוא שימש לזמן קצר
כבסיס של האו"ם ומאוחר
יותר הפך לבסיס של חיל
הים. המגדלור שבתוכו
סגור כיום ולציבור אין
גישה אליו.

מקור: ויקימדיה

מגדלור סטלה מאריס בתוך הבסיס הצבאי, 2014

מגדלור חיפה

בשנת 1761 הורה **דאהר אל-עומר** להרוס את נמל חיפה הקדום והשכונה שהייתה סביבו, ובנה נמל ועיר חדשה ("חיפה העתיקה", להלן) מדרום-מזרח, במקום שבין בית החולים רמב"ם דהיום לבין בית הקברות היהודי הישן שממערבו. סביב העיר נבנתה חומה ושני שערים לה, ובתוכה מצודה קטנה לשמירה על הנמל שבה היו גם בית מכס, בית ממשל, ולימים גם מגדלור. מדרום לעיר, על גבעה הצופה אל העיר החדשה, הוא בנה מצודת הגנה על העיר אותה הוא כינה "בורג' א-סלאם". שתי המצודות נהרסו בתקופה מאוחרת יותר אך הן מונצחות בסמלה של חיפה.

בספטמבר 1840 הצי הבריטי כבש את נמל חיפה ולאחר נסיגת הצבא המצרי שהיה בעיר בעקבות כיבושה על ידי **אבראהים פחה**, הבריטים מסרו את העיר שוב לשלטונות העותמ'אנים. מעמדה של חיפה עלה והנמל שימש שער לצליינים רבים.

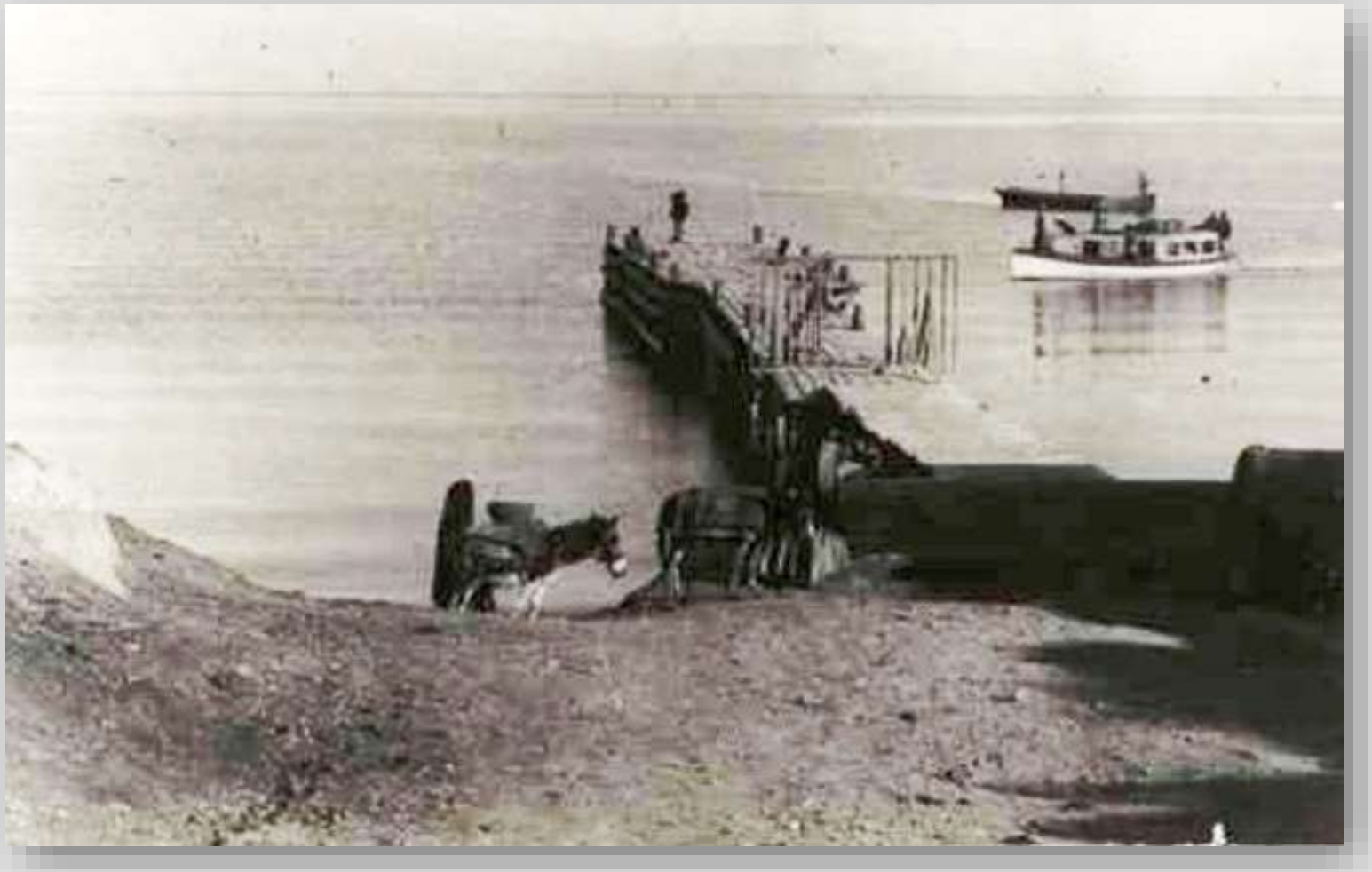
גלויות צבע – ציור של חיפה העתיקה וחומותיה, שנבנתה על ידי דאהר אל-עומר, כפי שצוירה על ידי פרידריך פרלברג, 1898

משמאל: מיקומו של מגדלור חיפה על רקע מפת האדמירליות הבריטית שעודכנה בשנת 1865 כפי שהופיעה במאמרם של צביאלי, רוזן וגלילי, 2013

סמל העיר חיפה המעיד על תפקודה הימי העתיק

עם גידול התנועה בנמל חיפה, החברה הצרפתית שחתמה הסכם עם הממשל העותמ'אני בבניית מגדלור גם בחיפה. המגדלור החל לפעול באפריל 1864. הוא נבנה על המצודה הקטנה שבנה דאהר אל-עומר בתוך החומות של חיפה העתיקה, כמה עשרות מטרים מקו החוף. המגדלור הופעל בגז אציטילן שהופק מגושי קרביד ובהיותו בנוי בגובה של כ-22 מטרים מעל פני הים הוא האיר למרחק של כ-8 קילומטרים. עוד בטרם הסתיימה המאה התשע-עשרה, עם התפתחותה ועם העלייה בחשיבותה האזורית של חיפה הוכפל טווח התאורה של המגדלור.

"המזח הטורקי" בחיפה, 1911 מקור:
ארכיון משה שרת

עם תחילת מלחמת העולם הראשונה הופסקה פעולת המגדלור. הוא חזר לתפקד רק בשנת 1919 עם מאפיינים חדשים. תאורתו הייתה בגובה של כ-20 מטרים מעל פני הים והיא כללה אור אדום מנצנץ שהגיע למרחק של קרוב לעשרה קילומטרים. מאוחר יותר הוצבה תאורת ניווט נוספת בקצה של "המזח הטורקי" שנבנה על ידי השלטון העותמ'אני בעשור הראשון של המאה העשרים ולימים הורחב לקליטת צליינים שהגיעו לנמל.

גם לאחר שנהרסו חומותיה של חיפה העתיקה, ובמשך שנים בתקופת המנדט, נותרה עדיין המצודה הקטנה עליה המשיך לפעול המגדלור.

מפת חיפה משנת 1923 בה נראית עדיין המצודה הקטנה והמגדלור שניצב עליה

מקור: Burns, Oates & Washbourne, Atlas of the Holyland

בשנת 1932 הסתיימה בניית נמל חיפה. בקצה שובר הגלים הראשי שבנו הבריטים עוד בשנת 1920, הוקם מבנה נמוך ובו תאורת ניווט לכניסה לנמל. עם הפעלתו, הבריטים הפסיקו להשתמש במגדלור שהיה על המצודה הישנה ובכך תם תפקידו ההיסטורי.

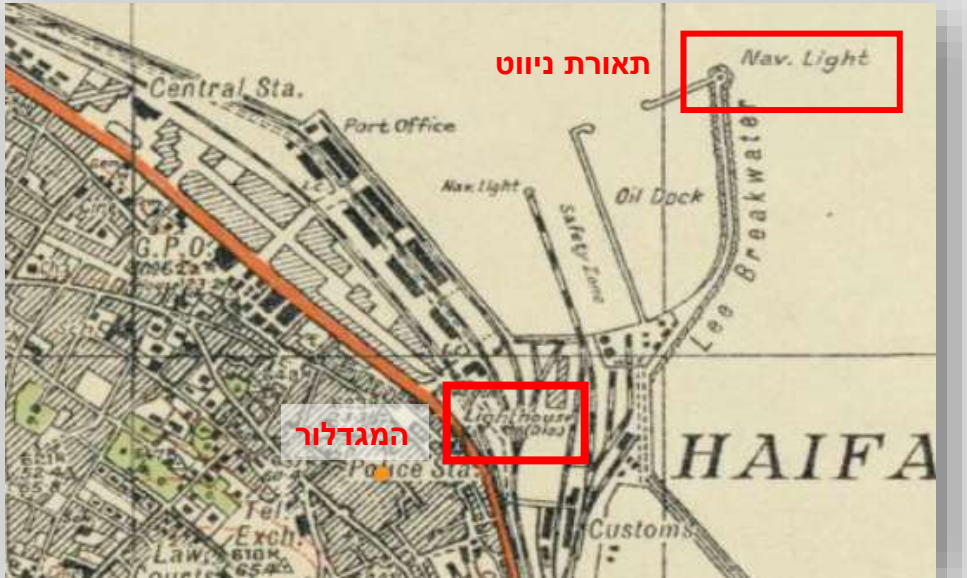
מגדלור
מילים: דן אלמגור/לחן: משה וילנסקי

הוא ידע שאין בחוף שום מגדלור,
אך תמיד, כשחזר עם ליל,
מן החוף היה מבחין, בתוך השחור,
אור פלאי קורץ לו וצוהל.

עם קום המדינה הותקנו בכניסה לנמל שני אורות הכוונה נמוכים, האחד נצנץ בירוק והשני באדום, כמקובל בכניסות לנמלים. כמו כן הותקן אור מנצנץ על מצוף במפרץ. אין בידנו תמונות של המגדלור העתיק. המצודה עליה הוא ניצב, והוא עצמו נהרסו, כמו גם חומותיה של חיפה העתיקה. תמיר גורן ויאיר ספרן שיחזרו את מיקום המצודה והחומות על רקע תבסית השטח כיום, כמוצג בצילום המצורף. במקום מגדלור יש כיום כביש, עורק תחבורה ראשי בחיפה התחתית.

פרישתה של חיפה העתיקה ומיקום מצודת המגדלור על רקע צילום אוויר של חיפה, 2008 מקור: תמיר גורן ויאיר ספרן

מיקום מגדלור חיפה ותאורת הניווט בקצה שובר הגלים, 1940

מגדלור יפו

בדומה למגדלור בעכו ולמגדלורים בחיפה, גם מגדלור יפו נבנה על ידי החברה הצרפתית של **קולאס ומישל**.
המגדלור נבנה בשנת 1864 על מבנה נמוך מעל מצודת הנמל שקירותיה נראים בצילומיהם של **פליקס בונפיס** משנת 1867/8 ו-**Willia** משנת 1873.

מגדלור יפו בשנת 1867/8
הגדלה מתוך צילום של פליקס בונפיס

המגדלור נבנה במשושה על מבנה ששימש לאחסון גושי קרביד מהם הופק גז אציטילן להפעלתו. הוא היה בגובה של 22 מטרים מעל פני הים ונצנוציו בצבעי אדום ולבן נראו בים עד למרחק של יותר מעשרים קילומטרים. בסיס המגדלור ניצב בחצר ביתו של **שמעון הבורסקאי** שנודע כמי שאירח את **פטרוס**, אחד משליחיו של ישו. בצמוד לבית הוקם בשנת 1730 מסגד אל-טאביה ומשנבנה המגדלור הוא יצר יחד עם המינרט של המסגד, צמד מגדלים בנופה של יפו כפי שבולט בצילומו של **פרנק סחולטן** מראשית שנות ה-1920.

נמל יפו והמגדלור, 1873
מתוך Willia, H., Travels Around the World

המגדלור הראשון ביפו בתצלום משנת 1901
הצלם לא ידוע

מקור: משפחת זבריאן, התמונה נמסרה לראובן אברמוביץ

המגדלור השני שהוקם ב-1920

בשנת 1920 הותקן מגדלור חדש במקומו של המגדלור הישן. כפי שנראה בתצלום המצורף, גופו החדש היה עשוי פלדה עם כיפה עגולה. בראש הכיפה ניצב כדור מעוטר ועליו שבשבת רוחות. המגדלור המשיך בתפקודו עד לאמצע שנות ה-1930. עם בניית הנמל החדש ביפו, התריע נשיא איגוד הספנות בעיר על כך שהמגדלור יוסתר על ידי מחסן דו-קומתי שנבנה בנמל. בעקבות זאת הוחלט על בנייתו של מגדלור חדש. המגדלור הוצב בשנת 1938,

המגדלור העותמ'ני ומימינו מסגד אל-טאביה, 1920-1923

צילום: פרנק סחולטן

לפי הצעתה של החברה הצרפתית, מעט צפונה מהמיקום הקודם, על מגדל בטון עגול בגובה של שנים עשרה מטרים והאיר בתאורה חשמלית.

נצנוצי המגדלור החדש הגיעו למרחק של כ-25 קילומטרים מקו החוף. המעבר למגדלור היה דרך חצר המסגד והמוסלמים דרשו בשל כך דמי מעבר. השלטונות הבריטים התנגדו ובנו מדרגות חיצוניות הקיימות עד היום, אם כי הגישה אליהן חסומה.

המגדלור השני לצד המינרט של מסגד אל-טאביה באמצע שנות ה-1920

מקור: אתר זוכרות (Palestine Remembered)

המגדלור בסמל נמל יפו בין השנים 1950-1965 מקור: ראובן אברמוביץ, 2015

צילום: רמי ג'ואן

המגדלור השלישי שהוקם ב-1938 בצילום משנת 2006

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה הופסקה פעילות המגדלור והיא חודשה רק ב-1944. המגדלור המשיך את פעילותו עד שנת 1965 בה הוקם נמל אשדוד ופסקה פעילותו של נמל יפו.
הפנס האופטי שהיה במגדלור נלקח והותקן במגדלור נמל אשדוד החדש. במקום נותר רק המבנה שהלך והתבלה עם השנים.

המגדלור של יפו בקיר פסיפס השלום

יצרו ילדי יפו בהדרכת יואב סלמא,
צילום: דר' אבישי טייכר, 2011,
מתוך פיקיוויקי

צילום: אלי שטרן

המגדלור לאחר שיפוצו האחרון, דצמבר 2024

בקיץ 2020, במלאת 155 שנים למגדלור, התכנסו פעילי המועצה לשימור אתרים כדי לציין את האירוע שבמסגרתו הוחלט לפעול לשימורו. כשלוש שנים מאוחר יותר המגדלור זכה לעדנה. הוא שופץ, נצבע בלבן והפנס המקורי שהיה בו עד 1965 הוחזר והותקן בראשו. כיום אין גישה למגדלור אלא דרך ביתה הפרטי של משפחת זבריאן האמונה על שמירת המגדלור מאז שנת 1875.

מגדלור תל אביב

המגדלור האחרון שבנתה החברה הצרפתית בארץ, הפעם עבור שלטונות המנדט, היה בתל אביב. בנייתו החלה בשנת 1935 והסתיימה שנה מאוחר יותר. מטרתו הייתה להזהיר אוניות מפני שרטונות. המגדלור נבנה על גבעה נמוכה שנודעה בשם "תל כודאדי" בשפך הירקון לים. במהלך חפירת היסודות התגלו שרידיהם של שתי מצודות מהמאה ה-8 לפנה"ס ששימשו בשלוחת הגנה קדמית לנמל ששכן ממזרח, סמוך לתל קסילה.

מיקום מגדלור תל אביב בשפך הירקון על מפה מסוף שנות ה-1930

המגדלור מצוי בסמיכות לעמוד הזיכרון שהציבו הבריטים להנצחת צליחת הירקון ב-1917, המצוי גם הוא בין שרידי המצודה של תל כודאדי. בשנת 1937 החלו בבניית תחנת הכוח רדינג מצפון למגדלור. בניית התחנה הסתיימה ב-1938. במקביל לבנייתה, ובעקבות המרד הערבי של שנת 1936, הוחלט להקים גם את נמל תל אביב מדרום לשפך הירקון. הנמל החל את פעילותו בשנת 1938 והמגדלור סייע מעצם מיקומו בניווט האוניות אליו.

המגדלור שהוקם על תל כודאדי בשפך הירקון, 1939

מקור: אנציקלופדית נעורים, הוצאת מסדה, 1940

תחנת הכוח רידינג והמגדלור (משמאל) בראשית שנות ה-1940 מקור: רשות נחל הירקון

ראשו של המגדלור התנשא לגובה של 17 מטרים מעל פני הים ובכל שבע שניות הוא נצנץ פעמיים באור ירוק עד למרחק של 11 קילומטרים.
פעילותו פסקה בעת מלחמת העולם השנייה, ולפני סיומה, באוקטובר 1944, הוא הופעל מחדש. תאורתו הירוקה לא השתנתה עד הקמת המדינה.
בשנת 1949 הועברו כל המגדלורים לאחריות המדינה ונותק הקשר עם החברה הצרפתית שהקימה ותפעלה אותם מאז 1864.
עם פתיחת נמל אשדוד בשנת 1966 פסקה פעילותו של נמל תל אביב ובעקבותיו פסקה גם פעילות המגדלור. הוא נשאר בשיממונו עד שנת 2011 שבה הוא הוכרז כאתר מורשת.
בשנת 2012 חברת אתרים החלה בשיפוצו ובשימורו.

המגדלור בשפך הירקון, 2017

צילום: ליזי שאנן, מתוך אתר פיקיוויקי

סמל העיר, שער ומגדלור במבוא הים, שעוצב ע"י נחום גוטמן בשנת 1925

צילום: שמוליק בהן

המגדלור ועמוד הזיכרון הבריטי בין שרידי המצודה של תל בודאדי, 2022

צילום: רסטמן, מתוך ויקיפדיה 2009

מראה המגדלור לאחר שנים של הפסקת פעילותו ולפני שיפוצו בשנת 2012

המגדלור המשופץ נחנך בשנת 2013 באותה מתכונת ובאותם צבעים בהם הוא היה במקור. כארבע שנים לפני כן הוא הונצח על גבי בול במסגרת יום הבולאות. אתר המגדלור חזר לפעילות חברתית ומסחרית בשנת 2021 עת שהוקם במבנה הצמוד אליו מזנון ובית קפה המשתלב בטיילת החוף היוצאת ממנו עד לחוף תל-ברוך. בצילום המצורף ניתן לראות עד כמה הפך האתר למוקד חברתי ותיירותי הפועל כל ימות השבוע.

המגדלור והמזנון שלצידו, 2024
מקור: אתר 'פרויקט תל אביב'

מגדלור תל אביב בשפך הירקון, מוצא טיילת החוף, ומדרום שוברי הגלים של נמל תל אביב, 2022
צילום: גל בקמן

בול שהונפק ליום הבולאות
עיצוב: אסנת אשל

צילום: ברוך ניב,
מתוך ויקיפדיה, 2023

המגדלורים שנבנו אחרי קום המדינה

מגדלור אילת

המגדלור הראשון שנבנה לאחר קום המדינה הוא מגדלור אילת. הוא הוקם בשנת 1954 על גבעה במרחק של 7 קילומטרים מדרום-מערב לנמל אילת. בסיסו העגול משמש כחדר ציוד ועליו שש רגליים שבראשן גלריה ופנס התאורה. גובהו של המגדל 9 מטרים והוא נראה מכל צד של המפרץ.

המגדלור צופה אל חוף שקיבל את שמו – "חוף המגדלור". החוף מהווה שמורת טבע פתוחה עם אתרי צלילה ומתקני נופש שונים. ביום המגדלור סגור לציבור ויש לידו נקודת תצפית למפרץ ולחופים שלאורכו.

מיקומו של מגדלור אילת לאורך חוף ים סוף

מגדלור אילת בשנת 2010 מקור: אתר WildernessCat

מגדלור אילת מעל "חוף המגדלור"

צילום: אבישי טייבר, פיקיוויקי

מגדלור מכמורת

מגדלור מכמורת, הידוע גם כמגדלור 'מבואות ים', הוא מגדלור פעיל הנמצא בצפון חוף מכמורת כחלק מכפר הנוער מבואות ים. הוא הוקם בראשית שנות ה-1960 ופנס התאורה הותקן בגגו של מבנה בטון שנבנה על עמודים. המבנה נמצא בצידו הצפוני של מפרץ הנמל של מכמורת ששימש בתקופה העותמ'אנית כנמל ייצוא לאבטיחים ונודע בשם "מינת אבו-זבורה".

פתח הכניסה אל המפרץ הוא צר יחסית ולמגדלור נודעה חשיבות רבה בניווט אל פתח הנמל. מבנה המגדלור צבוע בצבעי כחול ולבן. גובה פנס התאורה שעליו הוא כ-14 מטרים מעל פני הים. הפנס מאיר שני הבזקי אור מדי 15 שניות, אחד בלבן ואחד באדום. תאורת המגדלור מגיעה למרחק של כ-16 קילומטרים. המגדלור פתוח לציבור כחלק ממתקני בית הספר הימי.

מגדלור מכמורת, 2009 מקור: אתר WildernessCat

מיקום המגדלור של מכמורת מצפון למפרץ הנמל של בית הספר "מבואות ים", 2005

צילום: אסף צ.

מגדלור אשדוד

המגדלור של אשדוד נבנה בשנת 1965 במקביל לבנייתו של הנמל. הוא נבנה במקום הגבוה ביותר בעיר, על גבעת יונה, 55 מטרים מעל פני הים, מדרום לנחל לכיש ולנמל. פנס התאורה מצוי כ-138 מטרים מעל פני הים ומידי 20 שניות נצפים ממנו שלושה הבזקי אור הנראים למרחק של כ-40 קילומטרים. על אותו מגדל הוצב גם מכ"מ של חיל הים. הזכוכית שבראש המגדלור נלקחה מהמגדלור של יפו. במהלך שנת 2010 הופסקה פעילותו כיוון שלא היה צורך יותר בהכוונתו הוויזואלית, אולם הוא הוחזר לפעילות לצורך השתלבותו בפארק העירוני שהתפתח סביבו. בצמוד אליו הוקם מתחם נוער שנקרא על שמו של **אילן גילאון**, סגן ראש העירייה, וחבר הכנסת לשעבר.

מקור: אתר WildernessCat

גוף עגול על מגדל משולש ועליו פנס התאורה של המגדלור, 2009

מקור: אתר "אשדוד 10"

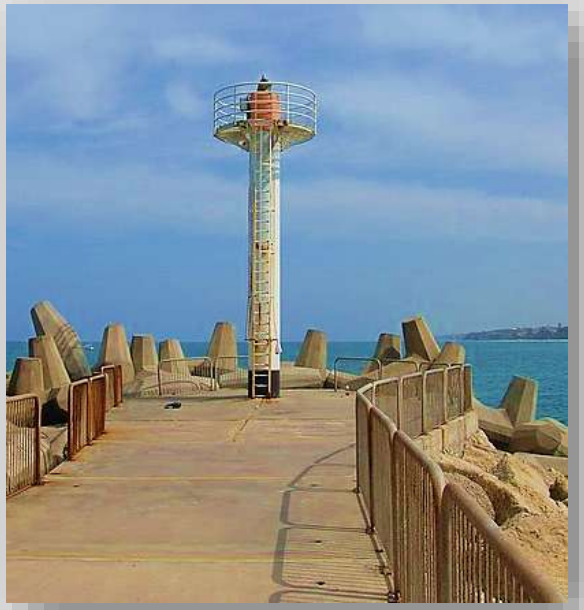
מגדלור אשדוד הצופה אל הים מתל יונה וברקע שובר הגלים הדרומי של הנמל

מיקומו של מגדלור אשדוד מדרום לנמל

מגדלורי הרצליה

עם בניית מרינה לסירות בחוף הרצליה, הוקמו על שני שוברי הגלים שלה שני מגדלורים על עמודי בטון המתנשאים לגובה של כ-11 מטרים מעל פני הים. המגדלורים מהבהבים כל חמש שניות.
המגדלור המערבי מהבהב באור ירוק והמגדלור המזרחי באדום. תאורתם מגיעה עד למרחק של כ-22 קילומטרים מהחוף. המגדלורים נחנכו ב-1995 והגישה אליהם לאורך שובר הגלים פתוחה לציבור. אולם, העלייה למגדל סגורה למבקרים.

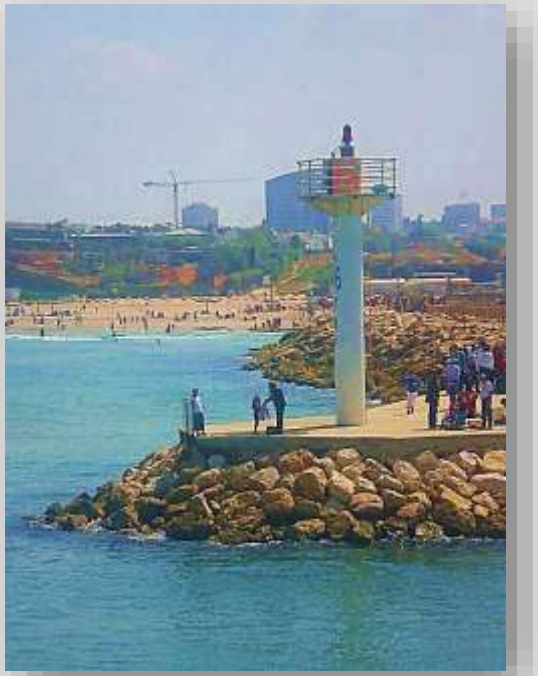

מקור: ויקימדיה

המגדלור בקצה שובר הגלים של מרינת הרצליה, 2010

מיקום המגדלורים במרינה של הרצליה

מקור: ויקימדיה

המגדלור בשנת 2007

מגדלורי אשקלון

בדומה למרינה של הרצליה, גם במרינה של אשקלון הוצבו שני מגדלורים בקצותיהם של שוברי הגלים. המגדלורים הוצבו במרינה עם סיום בנייתה בשנת 1995.

המגדלורים מתנשאים לגובה של 18 מטרים מעל פני הים וכל 6.4 שניות הם שולחים שני הבהובים ירוקים, שאותם ניתן לראות עד למרחק של כ-13 קילומטרים מהחוף.
הגישה אל המגדלורים אפשרית אולם המגדלים עצמם סגורים לקהל.

עמוד המגדלור ופנס התאורה בקצה שובר הגלים
מקור: אתר TYPOBEA

מיקום המגדלורים במרינה של אשקלון

מבט אלכסוני על המגדלורים במרינה של אשקלון, 2012
צילום: עמית שעל

מגדלור קצ"א אשקלון

בשנת 1970, עם פתיחת נמל 'קו צינור אילת-אשקלון' (קצ"א), הוקם על ידי חברת הקו בקצה שובר הגלים הראשי, מגדלור. נמל קצ"א הוא נמל המשרת חוות מכלים לאחסון מוצרי נפט המצוי מדרום לאשקלון, חלק מהמיזם שנועד להזרמת נפט ומוצריו מנמל אילת לים התיכון.

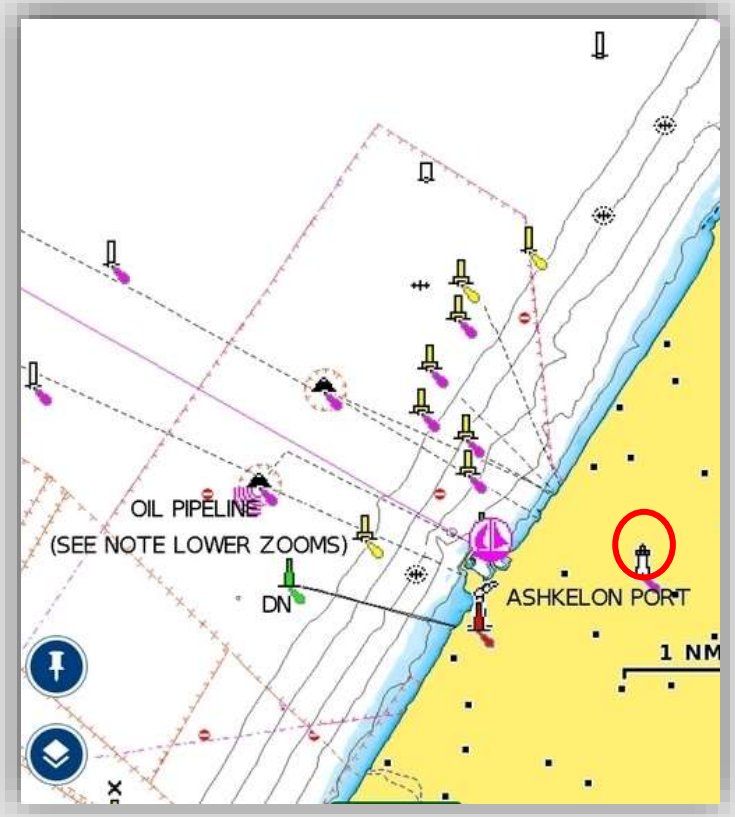
מבט כללי על נמל קצ"א, חוות המכלים ומזח הפחם

צילום: צפריר אביוב

שוברי הגלים של מעגן קצ"א

תאורת המגדלור הוצבה על מגדל רבוע בגובה 20 מטרים והיא שולחת שני הבהובים לבנים כל עשר שניות. המגדלור מופעל על ידי חברת קצ"א, אך בשל הרגישות הביטחונית של הנמל ומתקניו, הוא אינו נגיש לציבור ואין מפרסמים צילומים שלו.

מבואות נמל קצ"א ומקשרי המכליות לנפט ולגז, מזח הפחם, מעגן לגוררות ומגדלור

מקור: ויקיפדיה

הנצחת מגדלורי ישראל בבולים

עיצוב סדרת בולי המגדלורים:
אסנת אשל, 2009

מקורות

- ראובן אברמוביץ (צ'יפס), **יפו – נמל הבית**, הוצאה עצמית, ראשון לציון, 2015
- דב צביאלי, ברוך רוזן, אהוד גלילי, "תולדות המגדלורים לאורך חופי ארץ-ישראל", **אופקים בגיאוגרפיה**, 84, 2013
- "מגדלי אור והיסטוריה בחופי ישראל", באתר **חדשות השיט**, ינואר 2011
- ורד נבון, "מגדלור יפו וגלגוליו", הבלוג **מהסוף להתחלה**, 2025
- תמיר גורן ויאיר ספרן, "חיפה אל-ג'דידה: רְבָעיה של העיר והקהילה היהודית", **עיונים במחקר - חיפה וצפון הארץ**, (2013), 146-166
- רז רותם, "מסע לפיענוח תעלומת המגדלור של עכו", **דבר**, 2020
- שמואל גילר, "מגדלור נמל יפו", בתוך אלי שילר (עורך), **יפו הבלתי ידועה**, הוצאת אריאל, 2019
- *The Lighthouse Directory*, University of North Carolina at Chapel Hill, (https://www.ibiblio.org/lighthouse/isr.htm)
- Rosen, B., E. Galili, and D. Zviely. 2011. The Roman Lighthouse in Akko, Israel, *International Journal of Nautical Archaeology*, 41(1), 171-178

אנו מכבדים את זכויותיהם של בעלי זכויות יוצרים ומשקיעים מאמצים באיתור בעלי זכויות יוצרים לצורך שימוש בחומרים המופיעים באתר. השימוש נעשה על פי סעיף 27א לחוק זכויות יוצרים תשס"ח-2007, ואם לדעתכם נפגעה זכותכם כבעלים של זכויות יוצרים בחומר המופיע באתר זה, הנכם רשאים לפנות באמצעות דואר אלקטרוני לכתובת: info@hamoreshet.org.il בבקשה לחדול מעשיית השימוש ביצירה, וציינו שם מלא ומספר טלפון, וצרפו צילום מסך וקישור לדף הרלוונטי באתר.

הפקה: מתנדבי קבוצת אבני מורשת – תקשורת לנכסי מורשת מוחשית [02/2025]

תחקיר וכתיבה: פרופ' אליהו שטרן

עיצוב: זאב הררי

אבני מורשת